

Myter og fakta når det gjelder behov for oppløsing av nettsider og tilgjengelige løsninger

Av: Stein Stølen stein.stolen@voiceasp.no

Juni 2016

Det har de siste årene oppstått en del myter når det gjelder behovet for oppløsing av nettsider relatert til de løsninger som finnes tilgjengelig.

I det opprinnelige høringsutkastet til Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (DTL), var oppløsing av nettsider et viktig element. Da en valgte å begrense omfanget til kun å inkludere WCAG 2.0, ble problemene til de mange lesesvake glemt og behovet til dels bortforklart. På en måte falt denne gruppen mellom to stoler, og siden dettet er en uhomogen gruppe har de hatt vansker med å komme til orde. Her er eksempler på grupper med lesevansker (listen er ikke fullstendig):

- Dyslektikere
- CP pasienter
- Slagpasienter
- ADHD
- Andre med kognitive lidelser
- Svaksynte og andre med øyesykdommer

Dette notatet er et forsøk på å fokusere på de myter som har oppstått og beskrive hva som er fakta.

Myte 1: Omfanget (de som trenger en slik løsning) er ikke så stort

Fakta: Dette er galt. En OECD rapport slår fast at 30 % av den voksne norske befolkning er lesevansker. (Ca. 5 % har dysleksi). Alle disse 30% trenger ikke tilgang til opplæring, men det er et betydelig antall mennesker i Norge som av ulike årsaker har problemer med å ta til seg skriftlig innhold fra Internett.

Offisiell tilgjengelig statistikk viser:

- 500-700.000 har alvorlige lese- og skrivevansker
- 50 % av alle på ulike trygdeordninger har lese- skrivevansker (Navs egne tall)
- 600 000 har annet morsmål enn norsk
- 750 000 er over 65 år (>10 % har alvorlige lesevansker)
- 160 000 regnes som synshemmede

Kilde: NAV

Myte 2: Løsninger basert på WCAG 2.0 løser problemet

Fakta: Dette er galt. Det er ingen krav eller funksjonalitet i WCAG 2.0 som er til direkte nytte for de lesesvake. WCAG 2.0 har med universell utforming å gjøre – ikke tilgjengelighet. Derimot legger WCAG 2.0 til rette for at opplæringsløsninger fungerer uten problemer.

Myte 3: De fleste har tilgang til (får støtte) talesyntese lokalt på eget utstyr

Fakta: Dette er galt. Det er kun dyslektikere i utdanningssituasjon (dvs på skole) som får støtte til eget utstyr. Dette er bare en brøkdell av den gruppen vi snakker om. (Blinde og sterkt svaksynte har egne løsninger og er ikke i målgruppen).

Myte 4: En kan benytte de løsninger som finnes i operativsystemene

Fakta: Anerkjente rådgivningsselskaper innen universell utforming som MediaLT og Funka AB har vurdert dette. Konklusjonen er at kvaliteten er for dårlig og at løsningene er lite brukervennlige – i noen tilfeller ubrukelig, I Windows er kvaliteten så dårlig at funksjonen nesten ikke brukes. Løsningen i iOS er egentlig laget for blinde og til liten nytte (helst forvirring) for seende. I Android og Windows/RT finnes det ingen norsk løsning i standardversjonen. Et er heller ikke mulig å installere en norsk taleyntese.

Myte 5: Opplesing via nettbasert løsning blir lite brukt

Fakta: Dette utsagnet kommer fra regjeringen.no som hadde en tidligversjon av et opplesingsprogram. URL endret seg og layout på selve skjermbildet ble endret – noe som var forvirrende for brukerne. Opplesing startet med å lese såkalte 'lenker' og det var vanskelig å følge opplesingen – ingen utheving av opplest tekst. Kvaliteten på talesyntesen var også ikke som dagens moderne talesynteser og det var vanskelig å rette opp feil uttale. Det å basere bruksstatistikk på erfaring med slike løsninger må bli feil.

Klagesak via Likestillings- og diskrimineringsombudet

Det har i 2015 vært ført en sak via Likestillings- og diskriminerings (LDO) der lesesvake grupper føler seg diskriminert. LDO gir klageren rett. Tilsynet (DIFI) sier i sin kommentar:

"Vi kan forstå innvendingane om at regelverket ikkje i tilstrekkeleg grad tek omsyn til brukarar med lese- og skrivevanskar. Det er riktig at WCAG-standarden har avgrensingar, og ikkje sikrar alle brukargrupper og alle aspekt ved universell utforming og brukarvennlegheit like godt.

Tilsynet anbefaler at verksemdene går ut over minstekrava til universell u utforming av IKT iforskrifta, og gjer meir for å sikra at nettsidene blir brukarvennlege. Det er frivillig for verksemdene om dei ønskjer å gå leng er, til dømes ved å ha talesyntesefunksjon på nettsidene sine for å nå ut til endå fleire brukarar, oppfylle suksesskriterium på WCA nivå AAA eller gjera andre tiltak for betra brukarvennlegheit."

FN-konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne

Konvensjonen (som Norge har ratifisert) slår fast at de alminnelige menneskerettigheter skal gjelde også for mennesker med nedsatt funksjonsevne. De

som ratifiserer konvensjonen, påtar seg ” å treffe alle lovgivningsmessige, administrative og andre tiltak som er nødvendige for å virkeliggjøre de rettigheter som er nedfelt i denne konvensjon”.

Foreningen Norden (Nordisk Råd) anbefaler relatert til FN-konvensjonen:

- *At all offentlig informasjon, trykt eller på Internett gjøres tilgjengelig med syntetisk tale*
- *At manglende tilgjengelig informasjon betraktes som diskriminering og er i strid med FN-konvensjonen*

Oppsummering:

Behovet for opplesing av nettsider er stort. Det er et demokratisk problem at en stor del av den voksne befolkning utestenges fra offentlig informasjon. Det er kanskje nettopp denne gruppen som trenger informasjonen mest. Spesielt viktig er det når det gjelder informasjon innen helse og sikkerhet. Når NAV hevder at 50 % av de som er på trygdeordninger har alvorlige lesevansker, er det et paradoks at NAV selv ikke sørger for opplesing på sine nettsider.

”De fleste leser med øynene – jeg leser best med ørene” uttalte en dyslektiker til oss. Tester har vist at selv om en slagpasient eller andre med kognitive problemer klarer å lese en nettside, så får han/hun ikke med seg innholdet. Når innholdet blir lest opp kommer også forståelsen av teksten. *”Tilgjengelighet for alle”* bør være bærebjelken i offentlig informasjon. Installasjon av opplesing av nettsidene til en institusjon kan gjøres på en dag og koster en bagatell av det beløpet det ellers koster å drifte nettsidene.

FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne ser ut til å gå lenger enn norsk lovgivning. Nordisk Råd sier relatert til denne:

- *At all offentlig informasjon, trykt eller på Internett gjøres tilgjengelig med syntetisk tale*
- *At manglende tilgjengelig informasjon betraktes som diskriminering og er i strid med FN-konvensjonen*